

Torsdagen den 25 april

Kl. 19.30

Torsdagen den
25 april 1974

Delägarsparande
m. m.

§ 1 Delägarsparande m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 25 i anledning av motioner om delägarsparande m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1974:550 av herrar Sjönell (c) och Antonsson (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning beträffande ett system för lönsparande i företagen som grundade sig på köp av konvertibla obligationer i enlighet med vad som anförts i motionen,

1974:868 av herr Schött m.fl. (m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag om ett system för delägarsparande i enlighet med vad som anförts i motionen,

1974:1495 av herr Helén m.fl. (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att en parlamentarisk utredning med representation från arbetsmarknadens parter tillsattes för att utarbeta ett förslag om lagstadgad rätt för löntagarna till andel i företagets kapitalbildning samt

1974:1502 av herrar Hörberg (fp) och Ångström (fp) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde en parlamentarisk utredning med representanter för arbetsmarknadens parter och erforderlig ekonomisk expertis med uppdrag att utreda problem förenliga med en lagstiftning om dels fördelning av förmögenhetstillväxten inom näringslivet mellan arbetstagare och kapitalägare i enlighet med i motionen anförda tankegångar, dels ett genom skattelättnader eller annan premiering åt såväl arbetstagare som företag stimulerat aktiesparande.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1974:550,
- b) motionen 1974:868,
- c) motionen 1974:1495,
- d) motionen 1974:1502.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Sjönell (c), Hovhammar (m) och Petersson i Ronneby (c) samt fru Oskarsson (c) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1974:550, 1974:868, 1974:1495 och 1974:1502 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning rörande löntagarsparande i företagen i enlighet med vad reservanterna anförde,

2. av herr Nyquist (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1974:1495 och 1974:1502 samt i anledning av motionerna 1974:550 och 1974:868 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning angående lagstadgad rätt för löntagarna till andel i företagens kapitalbildning i enlighet med vad reservanten anfört.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Så sent som under fredagen i förra veckan fördes här i kammaren en engagerad debatt på det principiella planet om det ämne, förmögenhetsspridningen i vårt samhälle, som behandlas i näringsutskottets betänkande nr 25. Det var herr Burenstam Linder från moderaterna som hade utmanat finansministern till interpellationsdebatt. Matchen gick i inte mindre än sex ronder – sammanlagt tolv anföranden, i protokollet redovisas över 16 trycksidor.

När man på nytt följer matchen i den ultrarapidversion som läsning ger möjlighet till, så kan man konstatera att kombattanterna var och en på sitt håll skickligt formulerade de skilda ideologiska och principiella värderingar som de står för.

När nu två så auktoritativa och formuleringsskickliga personer alldeles nyligen gett bakgrunden till att – som herr Sträng – avvisa respektive – som herr Burenstam Linder – understryka kravet på att främja en utveckling i riktning mot ett spritt personligt ägande – ja, då kan jag för min del ge mig direkt in på skillnaderna mellan näringsutskottets majoritet, bestående av socialdemokraterna och herr Svensson i Malmö, och åsikterna i reservationen 1.

En sådan granskning visar följande.

De socialistiska medlemmarna av utskottet medger ”att i motionerna finns tankegångar och uppslag som kan vara värda beaktande”. När man läst detta, frågar man sig onekligen: När det nu förts fram beaktansvärda uppslag i ett ämne som alla betraktar som synnerligen viktigt, varför vägrar man då att i form av en utredning pröva de uppslagen? Jo, säger majoriteten, det är arbetsmarknadens parter som ”om de finner det erforderligt” skall ta initiativ till statliga åtgärder på lönsparandets område.

Den principen -- att lagstiftarna skall avhålla sig från lagstiftning som påverkar avtalsområdet – har då sannerligen regeringspartiet gått emot i många sammanhang. Inom oppositionen har vi ofta haft anledning kritisera regeringspartiets benägenhet att ta till lagstiftning där vi velat se fria överenskommelser. Också i fråga om delägarsparandet håller vi – det gäller i varje fall för centern och moderaterna – fast vid den uppfattningen. Reservationen 1 ger klart besked och man kan läsa där, att direktiven till utredningen skall ”utformas så att de inte kan tas till intäkt för förslag och åtgärder som strider mot principen att det bör ankomma på arbetsmarknadsparterna själva att, i den utsträckning de kan önska, förhandla och träffa avtal om sådana former för sparande och delägarskap – – –”.

När finansministern i ett av sina inlägg i fredags talade om begränsning av löntagarnas fria dispositioner genom ”något slags politiskt beslut” och om ”ett slags konfiskation av vad som i annat fall skulle bli löneutbetalningar” – ja, då tecknade han verkligen – medvetet eller omedvetet – en

vrångbild av vårt förslag. Det är ju vårt nuvarande system med höga marginalskatter på lönerna, beslutade av det makthavande politiska partiet, som innebär "ett slags konfiskation" genom politiska beslut. De skatteförmåner som finns med i oppositionens modell till delägarsparande är den direkta motsatsen till vad herr Sträng ville göra gällande: de förhindrar konfiskation av arbetsersättning för dem som frivilligt önskar vara med i systemet.

Nåväl. När utskottets socialister säger sig agera efter principen "ingen lagstiftning i arbetsmarknadsfrågor", så motiverar de detta genom att hänvisa till att arbetsmarknadens parter skulle ha ställt sig avvisande till utredningskraven i motionerna. Detta är inte riktigt. Det är inte riktigt ens när påståendet framförs med förbehållet "tycks", vilket sker i majoritetens skrivning. Man skall ha läst remissvaren slarvigt för att kunna tycka att de generellt är avstyrkande. I polemik mot herr Sträng, som också sökt skydd bakom löntagarorganisationerna, framhöll herr Burenstam Linder att det blivit en intressant omsvängning i löntagarorganisationernas inställning.

Näringsutskottets referat av remissvaren visar att herr Burenstam Linder hade alldeles rätt.

TCO säger sig "på nuvarande stadium inte vara berett att binda sig för någon av ett stort antal tänkbara lösningar". Lägg, ärade kammarkolleger, märke till attributet "tänkbara". Lägg också märke till tidsadverbialet "på nuvarande stadium". Sådana formuleringar passar vi ju även i detta hus in i texten, när vi inte vill stänga dörren för en utveckling som är på gång.

SACO använder formuleringen att man inte har något att erinra mot en kartläggande utredning under medverkan av den egna organisationen.

Nå, LO då? I remissvaret därifrån heter det att någon skatteförändring för att gynna ett vinstandelssystem varken är aktuell eller önskvärd. "Skatteförändring" – ja, rakare hade det varit att säga: "ingen skattesänkning". Om en sådan inställning sade herr Burenstam Linder i debatten med finansministern: "Man tror tydligen inte på att den enskilde fackföreningsmedlemmen skulle kunna förvalta sitt eget pund. Jag tycker det är konstigt." Måntro inte också en hel del LO-medlemmar upplever förvaltarmentaliteten från politiskt håll som konstigt?

För att summera. Den socialistiska majoriteten i näringsutskottet har fel, när den tycker att löntagarorganisationerna generellt avvisat motionernas önskemål om en utredning. Negativismen har uttalats av LO. Det är riktigt. Men mot LO står, som jag har visat, både TCO och SACO, vilka båda håller dörren öppen. I fråga om organisationernas remissvar befinner vi oss alltså i en ny situation, betydligt mer uppmuntrande än förr.

Ny är också situationen därigenom att centern, folkpartiet och moderaterna tack vare höstens valutslag för första gången har sådan representation i riksdagen att de har chansen att få ett positivt beslut om det önskemål som de enigt fört fram under de senaste åren. Om partierna håller samman, kan vi tysta finansministerns litet ringaktande formulering att det aldrig givits några möjligheter att praktisera, som han sade, "de här idéerna".

Att tekniken i utskotten är en annan än i kammaren gör att

Torsdagen den
25 april 1974

Delägarsparande
m. m.

oppositionens företrädare i utskottet återfinns under två olika reservationer. Den ena är undertecknad av centern och moderaterna och den andra av folkpartiet. Proceduren här i kammaren blir väl att de båda reservationerna i en första omgång ställs mot varandra. Om reservationen 1 vinner och folkpartiet i andra hand röstar för den, så har vi, som jag nyss sade, en chans att äntligen få igenom ett förslag om spridning av ägandet, ett förslag som Bertil Ohlin och Gunnar Helén varit bland de främsta att i svensk politik både tala och verka för.

I korridorerna har här i dag gått ett rykte – viskningsvägen – att man på folkpartihåll inte skulle vara beredd att stödja de motioner som ger uttryck för det gamla folkpartikravet och av vilka en har som första namn folkpartiets ledare. Herr Helén tycks personligen inte vara här i dag. Något besked har inte stått att få.

Att åsikterna som förts fram i reservationen 1 är helt identiska med dem som enigt har hävdats från folkparti, center och moderater under de senaste åren framgår klart när man läser att ”en ökad tillgång till riskvilligt kapital i företagen bör ha en stimulerande effekt på investeringarna och sålunda på längre sikt kunna stärka företagens förmåga att fortleva och expandera, till nytta inte minst för de anställda” eller att ”åtgärder som kan leda till ökad intressegemenskap och minskade motsättningar mellan företagens ägare och deras anställda förtjänar stöd och stimulans från samhällets sida”.

Nog är väl detta – och jag vänder mig på nytt till folkpartiet – just de synpunkter som man från ert håll med kraft och skicklighet tidigare hävdade?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1, som innebär hemställan om bifall till utredningskravet i motionerna av herrar Sjönell och Antonsson, av herr Schött m. fl., av herrar Hörberg och Ångström samt av herr Helén m. fl.

I detta anförande instämde herrar Schött (m) och Wachtmeister i Johannishus (m).

Herr NYQUIST (fp):

Herr talman! Låt mig först undanröja de eventuella missförstånd med avseende på lagstiftningsaspekten som kan tänkas uppkomma med anledning av folkpartimotionerna 1495 och 1502 och den därav föranledda reservationen 2.

Motionerna syftar till en utredning om möjligheterna att åstadkomma en jämnare förmögenhetsfördelning och ett ökat löntagarinflytande över företagen, innebärande förhoppningsvis även ett ökat allmänt sparande och därigenom också en minskad inflationspress samt därutöver ökad tillgång på riskvilligt kapital för företagen. Utifrån denna breda målsättning är vårt utredningskrav inriktat på en ramlagstiftning som, ytterst vilande på resultatet av en parlamentarisk utredning med representation från arbetsmarknadens parter, ger löntagarna en rätt att om de så önskar

— jag upprepar: om de så önskar — på visst i lagstiftningen angivet sätt få del i företagets kapitalbildning och vinster.

Som vi framhållit i partimotionen 1495 skall löntagarna ur arbetsdemokratisk synpunkt ha medbestämmanderätt på alla nivåer i arbetslivet, i sin egenskap av anställda. Medbestämmanderätten skall således inte vara beroende av löntagarnas eventuella kapitaltillgångar. Denna princip bör omfatta hela arbetslivet och inte bara företagen. Den bör gälla alla nivåer inom såväl företag som förvaltning — i det senare fallet med de begränsningar som är nödvändiga för att säkerställa de politiskt valda instansernas övergripande styrning och planering. Frågor om arbetslivets villkor i vidaste mening skall självfallet — det vill vi kraftigt understryka — handläggas gemensamt av löntagar- och arbetsgivarparterna. En utveckling i riktning mot det vinstandelssystem som vi aktualiserat kan säkerligen i betydande omfattning uppnås genom avtal, men det räcker enligt vårt förmenande inte. Systemet måste ha ett stöd i lagstiftning. En annan sak är det sätt och den takt med vilken man utnyttjar lagstiftningens möjligheter, och där är självfallet i den mening löntagarsidan obetaget att stegvis förverkliga helt eller delvis sanktionerat eller sanktionerade vinstandelssystem. Det skall också vara möjligt att genom avtal arbetsmarknadens parter emellan gå utöver de i lag angivna rättigheterna.

Utän omsvep skall det medges, herr talman, att frågan om delägar-sparande och löntagarnas andel i företagets kapitaltillväxt är ett komplicerat spörsmål: såväl tekniskt, juridiskt som organisatoriskt och praktiskt och med tanke på de konsekvenser systemet kan ha. En utredning har att svara på en rad intressanta frågor, som alltmer tränger sig på och som vi enligt mitt förmenande inte kan underlåta att nu ta itu med. I vår partimotion har nämnts några av dessa frågor, bl. a. följande: Vilken omfattning skall systemet ha? Skall alla löntagare inkluderas, skall möjligen arbetstagare i vidaste mening, t. ex. hemarbetande, tas med i systemet? Hur skall systemet utformas så att även vinstavsättningens storlek kan bli föremål för förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter?

Vilka effekter kan systemet få på den totala förmögenhetspridningen, för dynamiken i samhällsekonomin, för lönebildningen? Hur blir det med storleken och innehållet med avseende på kontantlöneuttagen och de sociala förmånerna? Vilka effekter kan systemet få för inflationsutvecklingen?

Till dessa och flera andra liknande frågor av övergripande natur kommer en rad praktiska frågor med principiell innebörd. Hur skall man ordna systemet skattetekniskt? Hur organiserar och administrerar man vinstavsättningarna? Skall det ske centralt eller regionalt? Om det kan tänkas ske i t. ex. regionala fonder, skall dessa då vara fristående eller skall de läggas i anslutning till vederbörande företag? Kan man tänka sig ett system med löntagarsparande genom extra lönetillägg? I vad mån skall i ett system med andelsbevis, som förespråkas, bevisen kunna överlåtas eller inlösas? Hur skall eventuella lönetillägg disponeras, och i vad mån skall man binda dem till företagen? Skall med andra ord pengarna få stå kvar och verka i företagen och därmed också öka det

Nr 68

Torsdagen den
25 april 1974

Delägarsparande
m. m.

Torsdagen den
25 april 1974

Delägarsparande
m. m.

riskvilliga kapitalet?

Vissa enskilda företag såväl i vårt land som i många europeiska länder och USA tillämpar i viss utsträckning någon form av andelssystem, t. ex. i den formen att löntagarna får viss andel av företagsvinsten genom nyemitterade aktier. Det är ett system som jag personligen känner starkt för, men i vår partimotion har vi inte velat binda oss vid något särskilt system utan i stället angett olika principlösningar.

Sammanfattningsvis, herr talman, bör den begärda utredningen redovisa alternativa lösningar ägnade att åstadkomma eller medverka till en jämnare förmögenhetsspridning, en förskjutning av den ekonomiska makten från traditionella ägarintressen, ett motverkande av statlig och enskild maktkoncentration i det ekonomiska livet, bidra till ökad tillgång på riskvilligt kapital för företagen, ett allmänt ökat sparande och därmed också en minskad inflationspress.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 2.

I detta anförande instämde herrar Lindahl i Hamburgsund, Hyltander och Westberg i Ljusdal (samtliga fp).

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! De fyra motioner som behandlas i näringsutskottets betänkande nr 25 är sådana som kammarens ledamöter stiftat bekantskap med vid tidigare tillfällen. I den mån det finns avvikelser från tidigare motioner är dessa ganska begränsade.

Motionerna som följs upp i två till betänkandet avgivna reservationer tar, som vi hört av herrar Regnéll och Nyquist, upp frågan om ett ökat sparande i företagen från de anställdas sida i syfte att förbättra företagens möjligheter att erhålla erforderligt riskvilligt kapital. Samtidigt säger man i ett par av motionerna att syftet är fördelningspolitiskt och att man betraktar det som önskvärt att ägandet decentraliseras och förmögenhetsfördelningen blir jämnare. Ja, detta uttalande är sådant att jag starkt sympatiserar med det och jag skall strax närmare kommentera detsamma.

Det föreslås också, som vi hört, utredning om ett delägarsparande grundat på konvertibla obligationer och stimulerat genom att vissa skatteförmåner skulle ges. För att uppbyggnaden skulle gå snabbt skulle allmänna pensionsfonden få vara med och ge lån.

Motionerna har, som vi också har hört, varit remitterade till de tre stora löntagarorganisationerna LO, TCO och SACO samt till Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund. Men jag måste säga herr Regnéll, att jag inte – om jag lägger aldrig så mycket välvilja i min tolkning av remissvaren – kan läsa ut de positiva omdömen som herr Regnéll gjorde. LO säger ju klart att man, liksom tidigare år, motsätter sig de propäer som framförs. Också TCO är negativ i sin allmänna inställning, men säger i anslutning till motionen 1495 att man inte motsätter sig hemställan i denna motion som aktualiserar löntagarnas rätt till andel i företagens kapitalbildning. Men observera att TCO samtidigt meddelar att man inom organisationen själv bedriver ett utredningsarbete kring de i motionen berörda frågorna.

Förhållandet inom Landsorganisationen är detsamma. Vid sin senaste kongress behandlade LO frågor och frågekomplex av den art som det här gäller och därvid beslutades att ge landssekreteriatet i uppdrag att utreda frågan om branschfonder och annan fondbildning av vinster i företagen samt löntagarnas sparande för kapitalinsatser i företagen.

SACO redovisar också en negativ syn på motionsuppslagen och hänvisar till vad man anfört tidigare är i dessa frågor. Sedan skisserar man emellertid upp ett eget förslag och säger att om det görs en utredning på basis av den skissen och organisationen blir företrädd i utredningen, ja då skulle man kunna länka sig att vara med på saken – dock, tillägger man, under förutsättning att de av de anställda insatta pengarna undantogs från beskattning.

Arbetsgivareföreningen är också den negativ till de flesta av motionsuppslagen. Propåerna om utredning rörande lagstadgad rätt för löntagarna till andel i företagets kapitalbildning och rörande fördelningen av förmögenhetstillväxten inom näringslivet mellan arbetstagarare och kapitalägare, det är man direkt motståndare till, säger man.

Industriförbundet har inga erinringar mot en utredning för att klarlägga förutsättningarna – som man säger – att genomföra motionsförslagen. Men man trycker på att det skall ges stimulans i form av skattefåvörer, annars tycks man inte vara övertygad om möjligheterna att åstadkomma någonting med motionärernas förslag.

Jag vill gärna framhålla att vissa tankegångar i motionerna är sådana – som jag tidigare framhöll – att jag har sympatier för dem. Det gäller exempelvis frågan om rätt för löntagarna till andel i företagets kapitaltillväxt. Frågan som sådan är emellertid inte okomplicerad. Och hur intressant den än ter sig, är den av sådan art att arbetsmarknadens parter själva bör få lösa den. Att man har intresse för frågan framgår också av vad jag nyss har sagt. Såväl LO som TCO har egna utredningar som sysslar med dessa saker.

Allt tal om ett sparande av de anställda i företagen gäller ytterst valet mellan kontant ersättning eller någon form av fondering av medel som skulle ägas av de anställda men som inte fritt kunde disponeras. Detta är naturligtvis en förhandlingssak mellan parterna på arbetsmarknaden och ingenting som vi kan ta ställning till här i riksdagen. Hur angeläget vi än anser det riskvilliga kapitalet i företagen vara, måste vi göra klart för oss att stora löntagargrupper fortfarande har så låga löner att det är helt orealistiskt att tänka sig en löneökning i annan form än som en kontant ersättning. Från utskottsmajoritetens sida kan vi inte tänka oss ett tvångssparande – som detta löntagarsparande i realiteten skulle bli – oavsett om man diskuterar ett förslag med konvertibla obligationer eller någon annan konstruktion.

Den skattestimulans som man förordar har jag ingenting till övers för. Det skulle komma att innebära att den som har den låga lönen troligen också fick det lägre stimulansbeloppet medan den som har den högre lönen skulle få ett större belopp. Andra system kan givetvis konstrueras men principiellt är systemet inte sympatiskt.

Från utskottsmajoritetens sida hävdar vi bestämt att dessa frågor är av den arten att parterna på arbetsmarknaden själva bör få lösa dem. Det har

man också gett uttryck för i remissvaren. Skulle man därvid komma fram till att man i något avseende anser sig behöva statsmakternas medverkan för att få vissa frågor utredda, då kan vi vara övertygade om att framställningar härom kommer. Men intill dess att så sker menar vi i utskottsmajoriteten att riksdagen inte skall ta initiativ till några utredningar på detta område.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr REGNÉLL (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtsson i Landskrona menade att man inte kunde ur de tillfrågade organisationernas remissvar läsa ut någon positiv inställning till motionsförslagen. Jag tillämpade faktiskt inte metoden att jag sökte läsa ut någonting utan jag tillämpade metoden att läsa upp, och i och med att jag gjorde det tycker jag det blev fullständigt klart att av de tillfrågade löntagarorganisationerna är en negativ, nämligen LO, medan de båda andra ställer sig positiva till tanken på en utredning.

Jag sade för min del ingenting om arbetsgivarorganisationerna – herr Bengtsson tog upp ett resonemang också om dem. Om man räknar in de båda tillfrågade arbetsgivarorganisationerna får man inte längre ställningen en negativ och två positiva utan man får ställningen en negativ – fortfarande LO – och fyra positiva.

Detta, herr Bengtsson, är inte heller något som jag läser ut, utan jag skall läsa upp det från s. 6 i utskottets betänkande, underskrivet också av herr Bengtsson. Det står överst på sidan: SAF ”ställer sig därför positiv till att formerna för särskilt stöd för sparpremiering utreds”. Längre ner på samma sida refererar utskottet vad Sveriges industriförbund har sagt. Det heter bl. a.: ”Industriförbundet tillstyrker att en utredning tillsätts med uppgift att klarlägga förutsättningarna för genomförandet av de förslag som framställs i motionerna.”

Herr Bengtsson nämner som ett motargument mot att tillsätta en utredning att liknande utredningar pågår inom TCO och LO. Men att man med egen kraft söker tränga in i dessa frågor och har funnit det värt att satsa personella resurser och ta på sig kostnader för detta är väl snarast ett besked om att man är intresserad av dem. Att vi från samhällets sida skulle samla upp detta intresse och låta det resultera i en gemensam utredning kan väl inte vara något fel.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Också jag kan citera litet grand av det som remissinstanserna har sagt – och dessa uttalanden ger mig en helt annan uppfattning. LO:s inställning sammanfattas exempelvis på s. 4 i utskottsbetänkandet på följande sätt: ”Förslagen gäller för arbetstagarnas del ett val mellan kontant ersättning eller på något sätt fonderade medel som skulle ägas av de anställda men inte fritt kunna disponeras. Detta är en naturlig fråga för förhandlingar mellan arbetsmarknadsparterna, i vilken statsmakterna knappast har skäl att ta ställning genom en utredning eller på annat sätt. Inte heller är en skatteförändring för att gynna vinstandelssystem aktuell eller önskvärd.” I detta uttalande läser jag ut ett otvetydigt nej till de

aktuella propåerna.

Låt mig också citera ur referatet på samma sida i betänkandet av vad SACO säger. Det heter där: "Även SACO erinrar om tidigare remissyttranden, där organisationen avstyrkt motioner om utredning på området bl. a. med hänvisning till att de modeller för företagssparande och delägarskap i företag för anställda som skisserats skulle innebära en form av tvångssparande." Det är som jag tycker klart negativa besked.

På s. 5 framhålls vidare: "TCO avstyrker motionen 1974:1502 — — — och motionerna 1974:550 och 1974:868 med hänvisning till att dessa har andra utgångspunkter och drar delvis andra slutsatser än de av TCO eftersträfvade." Längre ned framhålls att initiativ — om sådant skall tas i detta sammanhang — enligt TCO:s uppfattning bör komma från löntagarorganisationerna själva.

Också Arbetsgivareföreningen säger ett klart nej: "SAF understryker att ett sparande bundet till det företag där den anställde arbetar skulle missgynna anställda i mindre lönsamma företag och verka hämmande för en från samhällsekonomisk synpunkt gynnsam fördelning av kapitalet."

Jag kan inte utläsa något annat av dessa remissvar än klart negativa besked, och därför tycker jag att vi i utskottsmajoriteten har kommit fram till en korrekt slutsats. Vi menar att detta är en fråga där löntagarorganisationerna får vända sig till oss om de vill ha hjälp — men jag tror att de klarar uppgiften själva.

Herr REGNÉLL (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle inte ha återkommit till detta, om det inte hade varit så att vi på vårt håll tillmäter åsikterna hos arbetsmarknadsparterna den allra största betydelse.

Herr Bengtsson i Landskrona slår in öppna dörrar. Redan i mitt första anförande underströk jag att LO är negativ, och jag sade det på nytt i mitt andra anförande. Då behöver det inte riktas någon kritik mot mig när jag räknar fram att en remissinstans är negativ och fyra positiva. Att de fyra är positiva vidhåller jag och hänvisar till de citat som jag hämtat direkt från näringsutskottets betänkande.

Situationen är ny, sade jag också i mitt första anförande, och det framgår t. ex. när SACO argumenterar. Man talar om sina tidigare remissvar och säger sedan att "nu" skulle man kunna tänka sig det och det. Att SACO gör förbehåll, liksom TCO och arbetsgivarorganisationerna gör det, är väl, herr Bengtsson, bara ett ytterligare besked om att saken är intressant, att man har tänkt på den och att den behöver utredas.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan, som jag tidigare sade, inte med bästa vilja i världen läsa ut så mycket positivt av dessa remissvar som herr Regnéll kommer fram till.

Jag vill klart understryka vad remissinstanserna har sagt. LO har sagt bestämt nej; vi tycks nu vara överens i varje fall på den punkten. Men TCO har också sagt nej. Man säger att initiativen borde komma från löntagarorganisationerna själva. Kan vi få ett klarare besked?

Nr 68

Torsdagen den
25 april 1974

Delägarsparande
m. m.

Torsdagen den
25 april 1974

Delägarsparande
m. m.

Industriförbundet har jag inte tidigare citerat. Jag tycker att det också bjuder till, men det bjuder närmast – som man brukar säga – med armbågen. Industriförbundet säger nämligen att det kan vara med på det här, men under förutsättning att kraftiga stimulansåtgärder i form av skattefavörer kommer att ges. Jag har förut deklarerat min uppfattning om skattefavörer i de här sammanhangen. Det här uttalandet har i alla fall styrkt mig i min åsikt att detta är en fråga som arbetsmarknadens parter själva bör handskas med.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Här har redan börjat en debatt mellan herr Regnéll och herr Bengtsson i Landskrona, men innan jag försöker bemöta en del synpunkter som de har framfört ber jag att få läsa upp det anförande som jag från början tänkt hålla.

Frågan om de anställdas rätt till andel i den kapitaltillväxt som äger rum inom företagen är intressant inte bara ur saksynpunkt utan även genom det sätt som den behandlas på här i riksdagen.

Låt mig få börja med en kort, saklig bakgrundsbild.

1 procent av aktieägarna i vårt land äger 50 procent av aktiekapitalet. Detta konstaterade koncentrationsutredningen, som också fann att detta förhållande inte nämnvärt ändrats under efterkrigstiden.

Varken lagstiftningsvägen eller genom fackliga förhandlingar har vi ens försökt att ändra detta egendomliga förhållande att den kapitaltillväxt som sker inom företagen i sin helhet skall tillfalla kapitalägarna ensamma. Förutsättningen för produktion är dock *både* kapitalinsats *och* arbetsinsats. Den som gör kapitalinsatsen får hela kapitaltillväxten – den som gör arbetsinsatsen får ingen del därav. Sådan är lagstiftningen i dag i Sverige efter mer än 50 års politisk demokrati!

Under den tid jag har varit ledamot av riksdagen har frågan varit uppe till behandling varje år. Det är nu fjärde året. Varje år har det varit folkpartiet ensamt som har motionerat om lagfäst rätt för de anställda till andel i kapitaltillväxten inom företagen. Så är det även i år.

Som en parentes vill jag gärna nämna att så är det inte i andra länder. I Västtyskland har den liberal-socialdemokratiska regeringen nyligen lagt fram ett långtsyftande förslag efter omsorgsfulla utredningar och förhandlingar. I Danmark har socialdemokraterna aktivt engagerat sig i samma fråga. – Men här i Sverige är det ännu folkpartiet ensamt som driver frågan.

Låt oss se litet på vad som under årens lopp har sagts i frågan här i riksdagen! Jag begränsar mig då till att granska näringsutskottets betänkanden under de fyra åren och citerar därur. – Varje år har folkpartimotionerna varit på remiss hos bl. a. TCO, LO och SAF. Låt oss se vad de har sagt!

TCO sade redan 1971 att man fann det "angeläget att man utreder olika former för ökat medinflytande för de anställda med sikte på att ge de anställda ägande- och bestämmanderätt över företagen". Vidare sade man sig "ha för avsikt att framdeles ägna dessa frågor ökad uppmärksamhet". År 1972 hänvisade TCO till att man året innan "uttryckte sitt intresse för frågorna och framhöll det angelägna i att dessa utreddes".

1973 meddelade TCO att olika förslag till lösningar hade utarbetats inom organisationen och att man ville diskutera med arbetsmarknadens parter före en statlig utredning, som syftade till lagstiftning. 1974 slutligen säger TCO: "Utan att denna gång motsätta sig hemställan i motionen 1974:1495 önskar TCO meddela att det inom organisationen bedrivs ett utredningsarbete kring de i motionen berörda frågorna."

TCO har under åren ökat sitt engagemang i dessa frågor, finner dem angelägna och är beredd att ställa upp i en utredning tillsammans med bl. a. representanter för riksdagspartierna.

LO hänvisade 1971 till vad man sagt året förut men meddelade 1972 att kongressen givit "landssekreteriatet i uppdrag att utreda frågan om branschfonder och annan fondbildning av vinster — —". 1973 hänvisade LO till vad man sagt tidigare, en hänvisning som upprepats i år. LO anser att arbetsmarknadens parter själva skall klara av frågan och vill inte vara med i en utredning tillsammans med riksdagspartierna i och för lagstiftning. — De utredningar som bedrivits inom LO har delvis redovisats i Metallarbetaren. De visar att LO på detta område börjar komma in på reformtankar, som närmar sig de genomgripande förändringar av kapitalfördelningen som folkpartiet kräver utredning om.

Svenska arbetsgivareföreningen har genom åren klart avstyrkt folkpartikravet på lagstadgad rätt för de anställda till andel i kapitaltillväxten inom företagen. SAF:s avstyrkanden ser jag som det bästa berömmet åt folkpartimotionerna. SAF inser till fullo att ett förverkligande av motionskraven skulle innebära en klart växande ägarandel för de anställda, som på sikt skulle medföra en strukturförändring av ägaransvar och makt inom svenskt näringsliv och eliminera den lilla kapitalägar-klickens dominans i vårt land. Utifrån de intressen som SAF har att företräda är det logiskt att motarbeta folkpartiets långtgående löntagarkrav.

Jag skulle vilja fråga utskottsmajoritetens talesman om han inte någon gång funnit något tankeväckande i dessa SAF:s upprepade och klara avståndstaganden? Så reagerar ju alltid SAF på berättigade löntagarkrav, eller hur? Åtminstone är det min erfarenhet såsom TCO-förhandlare.

Hurdan har då utskottsmajoritetens egen reaktion varit under de gångna åren? 1971 skrev man: "I den mån motionärerna gör sig till talsmän för en utvidgad och fördjupad företagsdemokrati och ekonomisk demokrati ger de uttryck för värderingar som utskottet delar och finner väsentliga. Utskottet noterar inte minst de kritiska synpunkter på maktkoncentrationen inom näringslivet som framförs i motionen 1971:1075." 1972 strök man under de nuvarande ojämlika förhållandena och skrev: "En del tankegångar i de motionerna är enligt utskottets mening beaktansvärda. Särskilt vill utskottet fästa uppmärksamheten på vad som sägs i motionen 1972:753 om de från jämlikhetssynpunkt negativa verkningarna av att kapitaltillväxten inom företagen i sin helhet tillfaller kapitalägarna." Det var kanske mitt fel att man 1973 inte sade några berömmande ord om motionernas syfte, därför att jag i debatten 1972 tackade för vad utskottet då hade sagt. 1974 slutligen är man försiktig men säger dock: "Utan att bestrida att i motionerna finns tankegångar och uppslag som kan vara värda beaktande konstaterar

Torsdagen den
25 april 1974

*Delägarsparande
m. m.*

utskottet sålunda liksom föregående år att motionsyrkandena angående företagssparande av de anställda inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.”

Alldeles uppenbart anser utskottets socialdemokrater att det ligger mycket positivt i de krav som folkpartiet under åren ställt i sina motioner, men trots detta har man inte vågat satsa på en förutsättningslös utredning för att få en lösning till stånd.

I år står folkpartiet ensamt för en reservation. Varken centerpartiets eller moderata samlingspartiets representanter i näringsutskottet har ansett sig kunna ställa sig bakom folkpartiets långtgående krav. Ställningstagandet är belysande. De båda övriga borgerliga partierna stöder tankarna på ett stimulerat löntagarsparande, vilket har många positiva effekter, men vågar inte kräva lagstadgad rätt för de anställda att få andel i den kapitaltillväxt som de såsom anställda själva varit med om att producera. Att SAF helt instämmer i kraven på skattestimulerat aktiesparande finner jag logiskt.

Låt mig sammanfatta, herr talman, med att understryka vad herr Nyquist redan har sagt, nämligen att vad folkpartiet vill skapa är en ramlagstiftning som ger löntagarna rätten att – om de önskar – kräva sin berättigade andel av den kapitaltillväxt som de själva är med om att bygga upp. LO och TCO skall givetvis inom lagstiftningens ram förhandlingsvägen kunna utforma storleken, förvaltningen, dispositionen osv. av kapitalandelarna så att det passar varje bransch, varje fack eller hur man finner lämpligast.

Låt mig allra sist få säga att det inte går att förhandla sig fram till en så genomgripande strukturförändring av ägandet och makten inom vårt näringsliv som folkpartiets motionskrav på sikt syftar till. Det behövs en lagstiftning som stöd – precis som det behövdes vid kravet på löntagarrepresentation i företagsstyrelserna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2 av herr Nyquist.

Sedan skulle jag vilja säga några ord beträffande de debattinlägg som herr Regnéll och herr Bengtsson i Landskrona tidigare har gjort.

Herr Regnéll ställde sig skeptisk till att folkpartiet i år reserverat sig separat, skilt från de två andra borgerliga partierna. Men det är så att det behövs två reservationer. I er reservation talar ni om ”ökad tillgång till riskvilligt kapital i företagen”, och ni talar också om att det skall träffas ”avtal om sådana former för sparande och delägarskap som det är fråga om i motionerna”. Vad vi säger i vår partimotion är betydligt mera långtgående saker. Vi säger t. ex. att enligt vårt system ”övergår så småningom en viss del av ägandet av företagets kapital till löntagarna – individuellt eller i särskilda fonder. Därmed skapas på sikt en ny ägarstruktur.”

Det är alltså en kraftig skillnad mellan de punkter för vilka ni reserverar er i reservationen 1 och det krav vi ställer i reservationen 2, nämligen kravet på en lagstadgad rätt för de anställda till andel i den kapitaltillväxt som äger rum inom företagen.

Herr Regnéll läste upp ur betänkandet vissa delar av SAF:s remissyttrande där det var positivt till tanken att införa former för skatte-

stimulerat aktie- och annat löntagarsparande. Det är riktigt. Däremot avstyrker SAF i en separat motivering klart båda folkpartimotionerna, och det finner jag helt naturligt med utgångspunkt i de intressen som SAF skall försvara.

Nr 68

Torsdagen den
25 april 1974

Delägarsparande
m. m.

Herr Bengtsson i Landskrona sade sig lägga in mycken välvilja i tolkningen av de remissyttranden som vi i utskottet fått från olika organisationer. Han läste också ur SAF:s remissyttrande och tyckte sig finna stöd för sin egen uppfattning där, då SAF klart avstyrker folkpartimotionerna. Herr Bengtsson och jag, som båda är löntagare, borde väl egentligen inte tolka Arbetsgivareföreningen så kolossalt olika på den punkten. Vi är väl överens om att Arbetsgivareföreningen inte önskar en sådan lagstadgad rätt till andel i kapitaltillväxten för löntagarna som folkpartiet kräver. Både herr Bengtsson och jag skulle väl gärna se att vi hade en sådan rätt för löntagarna, vi är bara oense om vägen.

Sedan blev diskussionen mellan herr Regnéll och herr Bengtsson i Landskrona enligt mitt tycke litet förvirrad – jag använder då inte ordet i nedsättande betydelse på något sätt – vilket antagligen berodde på att de i debatten inte skilde på de synpunkter som framförs i centerpartisternas och moderaternas reservation och de synpunkter som framförs i folkpartireservationen. Om herr Bengtsson och jag diskuterar folkpartiets reservation och krav separat, så tror jag att vi lättare kan komma överens än om vi samtidigt blandar in de krav på skattestimulerat sparande i företagen som moderaterna och centerpartisterna har reserverat sig för.

Herr REGNÉLL (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hörberg menade att jag hade ställt mig skeptisk till att folkpartiet hade avlämnat en egen reservation i utskottet. Det är en missuppfattning. Jag sade i mitt första anförande att tekniken i utskotten är sådan, att om man är ensam om en uppfattning får man manifesteras det i en egen reservation. Och folkpartiet är ensamt i sin uppfattning att det här vore lämpligt med en lagstiftning. Den uppfattningen delas icke av socialdemokraterna och inte heller av moderater och centerpartister.

Vad jag därefter sade var att jag hoppades, att när man väl hade mätt krafterna mellan de båda reservationerna, skulle folkpartiet vara berett att i den andra voteringsomgången stödja det förslag som framförs i reservationen I. Jag underströk att detta är ett gammalt folkpartikrav och att man i reservationen I såvitt jag förstår inte kan finna någonting som går emot folkpartiets uppfattning sådan den tidigt formulerades av Bertil Ohlin och sedan har förts vidare av Gunnar Helén, som nu står som första namn på en av de motioner som enligt ett smygande rykte icke kommer att vinna stöd från folkpartigruppen.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! I långa stycken är jag överens med herr Hörberg, och jag är helt på det klara med - - liksom jag är medveten om att han är det – att Arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen och TCO inte från samma utgångspunkter säger nej till motionernas utredningskrav.

Sedan sade herr Hörberg, och det underströk jag också i mitt första anförande, att jag känner sympati för en del av det som tas upp i

Torsdagen den
25 april 1974

Delägarsparande
m. m.

folkpartimotionen. Detta gäller framför allt, sade jag, frågan om rätten för löntagarna till andel i företagens kapitaltillväxt. Men jag framhöll samtidigt att detta är en komplicerad fråga. Sedan konstaterade jag också att de stora löntagarorganisationerna har interna utredningar som sysslar med dessa ting, och då menar jag att vi i första hand bör anförtro dem att utreda de här frågorna. Om de då behöver statsmakternas och riksdagens medverkan för att klara vissa problem i sammanhanget kommer de säkerligen och anmäler frågan för oss, och då menar jag att vi kan ta upp den. Men parterna på arbetsmarknaden har i många andra sammanhang visat sitt ansvar. De har löst stora och betydelsefulla frågor. Och jag tillmäter dem också i denna fråga det goda omdömet att kunna resonera sig fram till de lösningar som de själva önskar.

Herr HÖRBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först till herr Regnéll säga att vad som behövs är en utredning om rätten till andel i kapitaltillväxten för de anställda, och det är vad vi yrkar på i klämman till vår partimotion. Där hemställs "att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att en parlamentarisk utredning med representation från arbetsmarknadens parter tillsätts för att utarbeta ett förslag om lagstadgad rätt för löntagarna till andel i företagens kapitalbildning". Gunnar Helén är alltså första namnet under den motionen. Att vi i år har en separat reservation och givetvis röstar för den beror på att vi vill ta ett klart steg framåt. Vi nöjer oss inte med det lilla steg som utskottsmajoriteten och reservanterna i reservationen 1 vill ta.

Till herr Bengtsson i Landskrona skulle jag vilja säga att visst har LO, TCO och SAF löst många komplicerade problem, och man har många gånger beundrat deras förmåga att komma överens, men detta är verkligen en mycket komplicerad fråga, och det finns nu erfarenheter som visar att det ibland inte är möjligt för LO och TCO att komma överens med SAF. Som exempel nämnde jag i mitt inledningsanförande rätten till styrelserepresentanter. Det var ett krav som folkpartiet hade drivit alltsedan herr Wedéns tid som partiordförande. Vi krävde lagstiftning, och vi fick vårt krav avslaget senast på våren samma år som LO-kongressen tog in det i sitt arbetsdemokratiprogram, och samma höst fick vi en lagstiftning. Jag tror att det är likadant med det här kravet. Man utreder det inom TCO och är där positiv till det, man utreder det inom LO och är där positiv. Men TCO har vid sin utredning under senare år kommit fram till att frågan är så svår att man inte vill ta avstånd från vår hemställan; man inser att statsmakternas medverkan behövs.

Vi vill alltså ta ett stort steg genom vår reservation och vårt yrkande i år. Om jag skall vara djärv och säga jag säger som Albert Engström sade en gång: Det är svårt att säga, särskilt om framtiden — så skulle jag säga att det inte dröjer många år, herr Bengtsson, förrän LO ställer krav på hjälp från statsmakternas sida för att lösa denna fråga.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! I en gemensam reservation har centern och moderaterna yrkat på att en utredning skall tillsättas med uppgift att studera möjligheterna att skaffa riskvilligt kapital till företagen. Folkpartiets

representant i utskottet har en egen reservation till förmån för en utredning angående lagstadgad rätt för löntagarna till andel i företagens kapitalbildning.

Jag vill till att börja med konstatera att oavsett vilken form av kapitalbildning den tilltänkta utredningen skulle studera, så är man här inne på ett område som direkt angår och ingriper i den fackliga inkomstpolicen. Men detta är ett område där riksdagen inte bör ingripa, särskilt som de fackliga organisationerna inte bett om det. Tvärtom har t. ex. LO sagt ifrån att en dylik utredning är direkt önskad. Den kollektiva kapitalbildningen är dessutom något som LO men även andra löntagarorganisationer själva utreder, och man avser att diskutera frågan inom organisationen innan man på nytt aktualiserar den. Att det är välbetänkt framgår av att det gäller stora ting; det har stor betydelse för den framtida inkomstpolicen hur man skall lägga upp det hela. Det här är en fråga om förmögenhetstillväxten, om fördelningen av denna och dessutom om inflytande i företagen. Herrar Hörberg och Nyquist har i sina inlägg eftertryckligt understrukit att det ligger till på det här viset. Det finns därför mycket starka skäl att avvakta de aktiviteter som löntagarorganisationerna själva har i gång för att få dessa frågor belysta på ett sådant sätt att de är beredda att ta ställning för framtiden.

Som bekant innebär en konsekvent genomförd solidarisk lönepolitik att vi tar ett större löneuttag ur de lågproduktiva företagen än om lönepolitiken hade gått efter bärkraftsprincipen. Vinsterna i den typen av företag tenderar då att pressas ned, medan den motsatta effekten uppstår i företag med stark produktionstillväxt. Ägarna i dessa senare företag får alltså en snabbare förmögenhetstillväxt, med högre inkomster, än de fått om lönepolitiken syftat till att maximalt ta ut lönerna efter varje företags bärkraft.

Risken börjar nu göra sig gällande -- till följd av att den solidariska lönepolitiken blivit allt effektivare -- att de här förmögenhetsskillnaderna ökar kraftigt. Möjligheterna för samhället att ta in övertinsterna har dessutom minskat, bl. a. beroende på att de multinationella företagens expansion är mycket stor och på dessa företags möjligheter att undgå beskattning.

Det här går att rätta till bl. a. genom inrättande av fonder dit övertinsterna i de högproduktiva branscherna överförs. Självfallet bör dessa fonder ägas och kontrolleras av löntagarna och deras organisationer. Härigenom skulle förmögenhetstillväxten och fördelningen påverkas, och löntagarna skulle få ett ökat inflytande över näringslivets utbyggnad. Men hur detta skall byggas upp och utformas måste noggrant utredas inom organisationerna och därefter bli föremål för en bred debatt inom hela fackföreningsrörelsen. Utredningar pågår också, och avsikten är att ett förslag skall vara utarbetat inom LO till 1976. Därför kan man tycka att nu föreliggande utredningskrav förefaller direkt opåkallade. Men de borgerliga kraven om utredning har naturligtvis en djupare mening än vad som kan utläsas av själva utredningskraven. Man syftar, såvitt jag kan begripa, till ett individuellt löntagarsparande. Vi känner till detta från arbetsgivarsidan, och intressegemenskapen börjar nu framträda allt klarare. Förmodligen är man ute efter lösningar som har västtyskt

Torsdagen den
25 april 1974

Delägarsparande
m. m.

ursprung, och som ungefär följer den här modellen:

I samband med avtalsuppgörelserna avsätts en del av löneförhöjningarna till ett sparande, som placeras i aktier, obligationer, bostadssparande, livförsäkringar eller dylikt. Det avsatta beloppet är lika stort för varje arbetstagare. Den enskilde har personlig äganderätt till de medel som avsätts, och det finns olika tidsintervaller när den förfoganderätten kan utlösas. Staten subventionerar sedan sparandet med skattelättnader eller premier.

Detta innebär - till skillnad från den kollektiva kapitalbildningen, baserad på övervinster - ett tvångssparande, som ej ger ett nämnvärt inflytande. De borgerliga tankegångarna innebär t. ex. *inte* att förmögenhetstillväxten påverkas. Dessutom gynnas de högre inkomsttagarna. Det finns enligt min mening inte någon anledning att fingra på det känsliga område som den fackliga inkomstpolitiken utgör, varför jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Det var med viss förvåning och förundran jag hörde den diskussion som förekommit tidigare under den här punkten. Herr Regnéll och hans partikamrater i utskottet ställde sig ju tveksamma till motionen 1495, och han har uttalat tveksamhet också från talarstolen. Jag är förvånad över att man ställer ett yrkande som innefattar krav på en utredning direkt emot den uppfattning man själv har. Jag vill därför rekommendera folkpartisterna att inte följa herr Regnélls voteringsanvisning.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! I anledning av det inlägg herr Sivert Andersson i Stockholm höll skulle jag vilja göra några reflexioner.

Det är givetvis inget fel att LO och TCO utreder dessa frågor - det har jag inte heller sagt och herr Andersson har heller inte påstått att jag skulle ha sagt det - utan jag tycker tvärtom det är utmärkt att de gör det, eftersom det är tekniskt och även ekonomiskt mycket komplicerade frågor. Men jag tycker det är litet onödigt att vi på den politiska sidan bara skall stå som passiva åskådare och avvakta, såsom herr Andersson uttryckte det, det resultat som man kommer fram till. Faktum är ju, såsom vi kan utläsa av TCO:s remissyttrande, att man håller på att utreda frågan men att man också har funnit den mycket svår och att man därför inte vill motsätta sig hemställan om en större utredning. Jag läste med stort intresse Rudolf Meidners artiklar i Metallarbetaren i höstas, där han naturligtvis inte alls antydde att han ville ha en statlig utredning men där man kunde läsa mellan raderna att även han hade funnit att det är förenat med betydande tekniska svårigheter att finna en vettig lösning på problemet.

Jag måste säga att jag är överens med herr Andersson när han säger att i dessa frågekomplex också ligger en icke oväsentlig inflytandefråga. Vi är ju överens om detta - jag kunde ha tagit med mig folkpartimotionen och läst upp den, men det behövs nog inte, eftersom herr Andersson säkert har sett att det innebär en strukturförändring av ägandeförhållandena inom svenskt näringsliv på sikt, om den förverkligas på rätt sätt.

Sedan var det en sak i herr Anderssons inlägg som jag inte tyckte om, nämligen att han talade om "de borgerliga kraven" och att de skulle

överensstämma med Arbetsgivareföreningen på någon punkt. Jag skulle vilja be honom säga "de centerpartistisk-moderata kraven" som överensstämmer med Arbetsgivareföreningens när det gäller stimulans till aktiesparande. Våra krav på lagstadgad rätt till andel i kapitaltillväxten överensstämmer däremot inte alls med Arbetsgivareföreningens uppfattning, vilket klart framkommer.

Jag tycker att riksdagen visar alltför stor passivitet genom att bara avvakta. Det finns ju anledning att ta initiativ här också! I Förbundsrepubliken Tyskland har den liberala-socialdemokratiska regeringen nu i vår träffat en uppgörelse på det politiska planet med löntagarorganisationerna. Det är inte bara den uppgörelse om löntagarsparande som herr Andersson nämnde här, utan det är en ny överenskommelse, som skall förverkligas relativt snart och som innebär rätt till andel i kapitaltillväxten inom näringslivet.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Hörberg tycker att det är litet onödigt att avvakta och vill sparka i gång utredning omedelbart. Ibland talar man om gräsrotsdemokratin även i Ert parti, herr Hörberg. Mitt resonemang i dag grundar sig på åsikten att om löntagarorganisationerna vill pröva den här frågan inom organisationerna måste de få göra det i fred. De bör få diskutera frågan inom sina egna medlemsled i en brett upplagd kampanj för att därefter lägga fram förslag. Det är mycket möjligt att man i ett senare skede — där är vi överens — får komma till den här kammaren och begära stöd för att genomdriva de krav som man vid prövningen i medlemskåren funnit riktiga.

Herr Hörberg tyckte inte om att jag bakade ihop folkpartiet med borgerligheten. Det kanske har blivit så nu, att det är fel att göra det. I så fall ber jag om ursäkt.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Jag tycker inte illa om att folkpartiet kallas för ett borgerligt parti, för det är det. Men i detta sammanhang var inte de borgerliga kraven desamma, och det var därför jag opponerade mig.

Det gläder mig att höra att våra båda partier av herr Sivert Andersson utnämns till partier som tillämpar gräsrotsdemokrati. Det är säkert riktigt, i varje fall vet jag av erfarenhet att vi gör det inom vårt parti. Anledningen till att vi nu så aktivt kräver utredning på det politiska planet om lagstadgad rätt för de anställda till andel i kapitaltillväxten är att den liberala rörelsen redan 1969 tog in detta som en klart formulerad punkt i sitt partiprogram.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag sade faktiskt inte att folkpartiet var ett parti som tillämpade gräsrotsdemokrati — jag sade att partiet talade om det. Jag hade hoppats på förståelse för synpunkten att vi bör få tillfälle att utöva den gräsrotsdemokrati som vi gärna vill ha i denna fråga.

Torsdagen den
25 april 1974

*Delägarsparande
m. m.*

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Vi talar gärna om gräsrotsdemokrati, och hos oss brukar ord och handling vara detsamma.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av herr Regnéll m. fl. samt 3:o) reservationen nr 2 av herr Nyquist, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Regnéll begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Nyquist begärt votering beträffande kontrapropositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 antar reservationen nr 1 av herr Regnéll m.fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herr Nyquist.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nyquist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 125
Nej — 31
Avstår — 136

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 25 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Regnéll m.fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Regnéll begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 148
Nej — 116
Avstår — 28

Torsdagen den
25 april 1974

*Riktlinjer för ädel-
metallkontrollen*

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 20 i anledning av propositionen 1974:43 med förslag till lag om handel med arbeten av guld, silver eller platina, m.m. jämte motion.

I propositionen 1974:43 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden för den 1 mars 1974, föreslagit riksdagen att anta inom industridepartementet upprättat förslag till lag om handel med arbeten av guld, silver eller platina. Kungl. Maj:t hade vidare berett riksdagen tillfälle att yttra sig över av chefen för industridepartementet i propositionen förordade riktlinjer för ädelmetallkontrollen.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1974:1636 av herr Wennerfors (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1974:1636 skulle anta i propositionen 1974:43 framlagt förslag till lag om handel med arbeten av guld, silver eller platina,
2. att riksdagen godkände i propositionen 1974:43 förordade riktlinjer för ädelmetallkontrollen.

Reservation hade avgivits av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen godkände i propositionen 1974:43 förordade riktlinjer för ädelmetallkontrollen med den ändringen att kontroll av importerade ädelmetallvaror skulle enligt vad reservanterna anfört kunna utföras även vid vissa proberingsfilialer.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! 1972 års riksdag uttalade att all handel med guld, silver och platina bl. a. skall innebära att kontrollstämpling är obligatorisk även i fortsättningen. Det nu föreliggande förslaget överensstämmer med detta uttalande. Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli i år.

Vad riksdagen nu skall ta ställning till innebär otvivelaktigt en hel del positivt, bl. a. i brottsförebyggande syfte men även från konsumentsynpunkt. Däremot kan vissa kritiska synpunkter anläggas beträffande förslaget att all kontroll skall ske i Borås. Som bekant skall större delen av statens provningsanstalt flyttas till Borås 1976. I praktiken innebär detta riksdagens beslut 1971 att all import av ädelmetallvaror kommer att gå över Borås. Detta kommer att medföra en hel del praktiska problem och fördyrar handläggningen, vilket också påpekats av åtskilliga näringslivsorganisationer och företag vilka haft ärendet på remiss.

Om alla importerade ädelmetallvaror skall kontrolleras i Borås, innebär detta en icke oväsentlig fördyring, i sista hand för konsumenterna. Rent praktiskt medför det att varje leverans avsedd för Stockholmsområdet efter verkställd kontroll i Borås måste packas om och

Torsdagen den
25 april 1974

*Riktlinjer för ädel-
metallkontrollen*

vidarebefordras i assurerad försändelse till importören i Stockholm. Det är därför ett rimligt krav att probering av importerade ädelmetallvaror även får ske i Stockholm, dit enligt uppgift inte mindre än en tredjedel av all import av guldsmedsvaror går. Det torde inte innebära några svårigheter att där organisera en fullt betryggande kontroll till godtagbara kostnader.

Det kan inte vara riktigt att all import koncentreras över en enda ort. Man bör i stället ta hänsyn till hur branschen är lokaliserad i stort. Med tanke på konkurrensen mellan svenska och utländska varor bör importerade guldsmedsvaror inte diskrimineras i förhållande till dem som tillverkas inom landet.

Herr talman! Med stöd av vad jag här helt kort anfört vill jag yrka bifall till den reservation som är fogad till näringsutskottets betänkande nr 20 och som innebär att kontroll av importerade ädelmetallvaror skall kunna utföras även vid vissa proberingsfilialer, i första hand i Stockholm.

I detta anförande instämde herr Nordgren (m).

Fru HANSSON (s):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 43 med förslag till lag om handel med arbeten av guld, silver eller platina föreslås att den nuvarande obligatoriska kontrollstämplingen skall bibehållas. Förslaget bygger i allt väsentligt på en överarbetning av 1971 års lag, redovisad i promemorian 1973:3 "Ädelmetallkontroll".

Det framhålles i propositionen att kontrollstämplingen är värdefull även från konsumentsynpunkt och att en förutsättning för detta är att ädelmetallarbeten endast undantagsvis kontrollstämplas utan att probering, dvs. undersökning av finhalt, har skett. Enligt lagförslaget skall kontrollen liksom hittills omfatta arbeten av viss finhalt, och nuvarande viktgränser om 1 gram för guld och platina samt 15 gram för silver bibehållas.

I motionen 1636 av herr Wennerfors föreslås att viktgränserna för guld- och platinaarbeten sätts vid 2 gram. Motionären motiverar detta med att det omfattande och tidsödande arbetet med kontrollstämpling i så fall skulle minska. Utskottet har inte tillmötesgått detta yrkande och erinrar om att viktgränsen för guld och platinaarbeten enligt nuvarande kontrollsystem är satt vid 1 gram och att kontrollstämplingen motsvarar ett konsumentintresse. Utskottet finner inte anledning att ändra på nuvarande system.

Importerade ädelmetallvaror kontrolleras och förtullas för närvarande i Stockholm vid statens provningsanstalt. Enligt beslut av 1971 års riksdag flyttas huvuddelen av statens provningsanstalt till Borås 1976, och det betyder att importen av ädelmetallvaror kommer att gå över Borås. Erforderliga resurser för kontroll av importgodset kommer att etableras för provningsanstalten i Borås. Vidare kan framhållas att det är nödvändigt att importkontrollen koncentreras till en ort i landet, om kostnaden för kontrollorganisationen skall kunna hållas på en rimlig nivå. Man behöver nämligen, om kontrollen av importgodset skall bli effektiv, tillgång till goda laboratorieresurser.

I en reservation av herrar Hovhammar och Regnéll anförts att det finns risk för att en förflyttning av kontrollen av importerade ädelmetallvaror från Stockholm till Borås skall komma att medföra en avsevärd ökning av hanteringskostnaderna och en fördyring av varorna för konsumenten. Reservanterna vill att kontrollen skall kunna utföras även vid vissa proberingsfilialer och då i första hand i Stockholm.

Utskottet har inte funnit att de skäl som anförts för att importkontrollen också skall kunna ske på andra orter än Borås är av den tyngd att de motiverar ett avsteg från principen att huvuddelen av verksamheten skall flyttas till Borås. Eftersom det behövs ordentliga laboratorieresurser är det inte så säkert att den fördyring som reservanterna är rädda för kommer att bli så mycket mindre om deras förslag antas. Man måste ju i så fall bygga upp laboratorieresurser även i andra delar av landet. Det betyder att det också behövs personal, varför det inte alls är säkert att det blir någon skillnad från kostnadssynpunkt.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 20.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Regnéll och Hovhammar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 20 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Regnéll och Hovhammar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	242
Nej	–	40
Avstår	–	3

§ 3 Lotteriförordningen, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 21 i anledning av propositionen 1974:51 med förslag till lag om ändring i lotteriförordningen (1939:207), m.m. jämte motioner.

Torsdagen den
25 april 1974

Lotteriförord-
ningen, m. m.

I propositionen 1974:51 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 8 mars 1974, föreslagit riksdagen att

1. anta förslag till lag om ändring i lotteriförordningen (1939:207),
2. godkänna att det provisoriskt inrättades ett centralt organ för lotterifrågor med de uppgifter chefen för handelsdepartementet angett i propositionen.

Den i propositionen föreslagna ändringen i lotteriförordningen innebar att länsstyrelserna skulle handha all tillståndsprövning i fråga om bingospel samt prövningen av tillstånd att anordna automatspel i samband med bingospel.

Vidare hade föreslagits att riksdagen godkände att en central nämnd, lotterinämden, provisoriskt inrättades för lotterifrågor. Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t avsågs nämnden skola utfärda tillämpningsföreskrifter till lotteriförordningen och handlägga besvärärenden. Vidare skulle nämnden lämna råd och anvisningar till länsstyrelser och polismyndigheter.

I propositionen hade dessutom föreslagits viss utvidgning av de politiska organisationernas möjligheter att få lotteritillstånd.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de i anledning av propositionen väckta motionerna

1974:1637 av herr Andersson i Edsbro m.fl. (c),

1974:1638 av herr Berndtson m.fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen som sin mening uttalade vad som i motionen anförts rörande lotteritillstånd för partipolitisk verksamhet,

dels motionerna

1974:841 av fröken Andersson m.fl. (c) samt

1974:1537 av herr Ångström m.fl. (fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med godkännande av vad chefen för handelsdepartementet i propositionen 1974:51 anförst angående lotteritillstånd för partipolitisk verksamhet skulle avslå motionen 1974:1638,

2. att riksdagen med avslag på motionen 1974:1537 och motionen 1974:1637 punkten 1 skulle anta det i propositionen 1974:51 framlagda förslaget till lag om ändring i lotteriförordningen (1939:207),

3. att riksdagen med bifall till propositionen 1974:51 punkten 2 godkände att det provisoriskt inrättades ett centralt organ för lotterifrågor med i propositionen angivna uppgifter,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:841 om förbud mot vissa spelautomater,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1637 såvitt den avsåg visst uppdrag åt 1972 års lotteriutredning (punkten 2).

Reservation hade avgivits av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1974:1638 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört angående lotteritillstånd för partipolitisk verksamhet.

Nr 68

Torsdagen den
25 april 1974

*Lotteriförord-
ningen, m. m.*

Herr PETERSSON i Västerås (vpk):

Herr talman! I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51 angående ändring i lotteriförordningen har bl. a. jag motionerat om vidgade bestämmelser angående lotteritillstånd för politiska partier och organisationer. Lotteritillstånd till förmån för politisk verksamhet kan enligt nu gällande bestämmelser beviljas endast till partier som är representerade i riksdagen eller till organisationer som har anslutning till sådana partier. Detta är naturligtvis en begränsning i lotteriförordningen, inte minst med hänsyn till andra bidragsformer, exempelvis partistödets konstruktion.

Enligt det föreliggande förslaget skall lotteritillstånd kunna beviljas politiska sammanslutningar som är representerade i landsting och kommunfullmäktige utan att partiet i fråga är representerat i riksdagen. Detta betecknar vi som en framgång. Däremot har partiet eller den politiska sammanslutningen i fråga inte rätt att genomföra rikslotteri. Om exempelvis ett politiskt parti är representerat i kommuner och landsting runt om i landet och därmed har en riksomfattande kommunal representation men inte är representerat i riksdagen, får man inte tillstånd att i riksmåttstock genomföra ett lotteri. Detta är en begränsning som vi finner vara omotiverad. Det är ganska otillfredsställande att man gör skillnad mellan olika slag av föreningar med utgångspunkt från föreningarnas storlek och representation i riksdagen och att man dessutom gör skillnad mellan ideella och politiska organisationer när det blir fråga om att ge lotteritillstånd. Detta innebär nackdelar för de politiska organisationerna och begränsar dessa organisationers möjligheter att bedriva politisk verksamhet.

De politiska partier som är representerade i riksdagen är i kraft härav gynnade genom statligt partistöd – det känner alla till. De gynnas ytterligare av att ensamma ha rätten att genomföra rikslotterier. Andra organisationer, som redan tidigare har betydande ekonomiska svårigheter, ges sämre möjligheter att utnyttja andra former och typer av inkomstkällor. Detta innebär att de redan förut gynnade blir mera gynnade och de organisationer som redan tidigare av ekonomiska skäl haft sämre möjligheter att utöva allmänpolitisk verksamhet får också i fortsättningen sämre möjligheter att bedriva politisk verksamhet.

Lotteriverksamhet är en kommersiell verksamhet. Rätt till anordnande av lotterier bör inte påverkas av i vad mån en politisk organisation har en viss representation i riksdagen eller ej. Sådana restriktioner är otillfredsställande.

Herr talman! Med detta ber jag helt kort att få yrka bifall till reservationen i näringsutskottets betänkande nr 21.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! I föreliggande utskottsbtänkande har vi att ta ställning till några av regeringen föreslagna ändringar i lotteriförordningen och i anslutning härtill också väckta motioner.

Torsdagen den
25 april 1974

*Lotteriförord-
ningen, m. m.*

En av ändringarna som förordas är att tillståndsprövningen i fråga om bingospel framgent skall åvila länsstyrelserna. Det föreslås också att Kungl. Maj:t. skall erhålla rätt att delegera besvärärenden och rätt att utfärda tillämpningsföreskrifter i anledning av lotteriförordningen. På dessa punkter har det kommit att råda allmän enighet i utskottet.

I propositionen föreslås dessutom viss utvidgning av de politiska organisationernas möjligheter att få lotteritillstånd. På den punkten har det som vi kan se i utskottsbetänkandet och hört av herr Pettersson i Västerås inte blivit enighet i utskottet, detta trots att det har öppnats vidgade möjligheter i förhållande till nuläget för de politiska partierna. Enligt ett beslut som togs av riksdagen 1960 kan lotteritillstånd lämnas till förmån för partipolitisk verksamhet under förutsättning att partiet är representerat i riksdagen.

Nyheten i propositionens förslag består i en utvidgning av möjligheterna för politiska partier och till dem anslutna organisationer, som inte är representerade i riksdagen men i landsting och kommunfullmäktige, att få tillstånd att anordna lotteri till förmån för partipolitisk verksamhet, om lotteriet är avsett att bedrivas inom landstingsområdet eller kommunen.

I reservationen som bygger på motionen 1638 och som berördes av herr Pettersson i Västerås vänder man sig mot att ett parti med riksomfattande kommunal representation men utan riksdagsrepresentation inte skall kunna få tillstånd till ett rikslotteri. Som jag tidigare framhållit innebär propositionens förslag i förhållande till nuläget en väsentlig utvidgning av rätten att anordna lotterier för politisk verksamhet. Inskränkningarna har, som framgår av propositionen, främst tillkommit för att förhindra sådana politiska grupperingar att få tillstånd som tillkommit för speciella syften med lokalt eller regionalt begränsad räckvidd och sådana som bedöms vara av tillfällig natur.

Detta kan förefalla vara en godtyckligt vald gräns för att förhindra vissa politiska partigrupperingar att anordna rikslotterier. Men vi bör hela tiden ha i minnet att vi trots de restriktioner som råder har en stor flora av lotterier, och vi vet hur trångt det för närvarande är på den marknaden. Jag är rädd för att vi redan med den utvidgning vi nu står i begrepp att tillstyrka kommer att få ytterligare trängsel på denna marknad. Det kommer bl. a. att drabba idrottsrörelsen och vissa ideella organisationer som för sin ekonomi är hänvisade till lotterier för att klara sin verksamhet. Ingen kan vara betjänt av att det blir sämre för dessa organisationer, och det vill vi inte gärna medverka till.

Redan 1960 uttalade riksdagen att tillståndsgivningen till de politiska lotterierna bör handhas så, att dessa inte inkräktar på möjligheterna att tillgodose andra och mer traditionella ändamål genom lotterier. Detta menar jag att vi bör tänka på också i dag.

Herr talman! Med det anförda hemställer jag om bifall till vad utskottet anfört.

Herr PETTERSSON i Västerås (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara erinra herr Bengtsson i Landskrona om att i den motion som vi har väckt står faktiskt att tillstånd bör ges till sådana

organisationer som har varaktig verksamhet. Avsikten är alltså inte att gynna tillfällighetsgrupperingar. Vi har i motionen mycket starkt betonat att det skall handla om varaktig politisk verksamhet.

Vi vidhåller fortfarande rättvisekravet i det här sammanhanget.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill än en gång understryka vad jag sade: Det är oerhört trångt på denna marknad, och detta gäller inte minst rikslotterierna.

Jag har mig bekant att framställningar har gjorts till handelsministern om att man skulle få sänka vinstvärdet på rikslotterierna från 50 till 45 procent. Motivet för detta var att fraktkostnaderna för att sända ut vinsterna på rikslotterier är så betungande.

Jag kan också tillägga att jag vet hur svårt vissa grupperingar har att sälja sina lotter. Man har måst erbjuda provisioner på upp till 30 procent av lotternas värde för att få dem sålda av kioskerna litet varstans i landet. Därför menar jag att det är klokare att de som önskar sälja lotterier begränsar sig till kommunen eller landstingsområdet. De har ju ändå möjligheter att få tillstånd inom ramen för 200 000 kronor om året. Det tycker jag är betydligt bättre än att gå ut och konkurrera på en marknad, som är mycket hårt ansträngd redan nu.

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lotteriförordningen föreslås bl. a. att organisationer, tillhörande parti som inte har representation i riksdagen men väl i landstingen och kommunfullmäktige, bör kunna tillåtas att anordna lotteri till förmån för partipolitisk verksamhet, dock under förutsättning att lotteriet är avsett att bedrivas endast inom landstingsområdet eller kommunen. Utskottet har för sin del anslutit sig till propositionens förslag.

Detta innebär att endast de partier som kommit över 4-procents-spärren skulle ha möjlighet att anordna rikslotterier. Såvitt jag kan se är det en orimlighet att vallagens föreskrifter skall vara avgörande i detta sammanhang. Om föreningen i övrigt uppfyller de krav på riksomfattande utbredning m. m. som gäller vid prövning i fråga om icke politiska föreningar, ser jag ingen anledning till att den föreslagna begränsningen skulle drabba politiska organisationer, som ju därigenom skulle bli diskriminerade i förhållande till andra föreningar.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som är fogad vid näringsutskottets betänkande nr 21.

I detta anförande instämde herrar Nyquist, Sellgren, Ekinge, Löfgren, Karl Bengtsson i Varberg och Eriksson i Arvika (samtliga fp).

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Som nyss har påpekats skall det enligt utskotts majoriteten vara så att ett politiskt parti för att få ordna rikslotteri måste vara representerat i riksdagen. Denna bestämmelse vänder sig under nu rådande förhållanden framför allt mot KDS. Jag tycker för min del att

Torsdagen den
25 april 1974

Lotteriförord-
ningen, m. m.

det borde vara möjligt att nöja sig med mildare krav, t. ex. att ett politiskt parti måste vara representerat i ett antal landsting för att det skulle uppfattas som en riksorganisation.

Det kan tyckas vara en bagatellfråga, om man skall få ordna rikslotteri eller inte, men det är i själva verket en tillämpning av viktiga principer som det gäller. För 4-procentsspärren kan jag finna utomordentligt starka skäl, men jag kan absolut inte förstå att det kan vara rimligt och riktigt att med andra bestämmelser försvåra partiernas verksamhet.

Herr talman! När vi så småningom kommer till voteringen, tänker jag för min del avstå från att rösta. Jag har litet svårt att rösta för den kommunistiska reservationen, med tanke på att det i de länder som prövat på det kommunistiska systemet knappast för andra partigrupperingar blivit en fråga huruvida de skall få ordna lotterier eller inte. Betydligt allvarigare hinder än dessa har där kommit att uppställas för andra partiers verksamhet. Därför kommer jag att ge uttryck för min principiella uppfattning genom att avstå i voteringen.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Pettersson i Västerås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Pettersson i Västerås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	213
Nej	–	47
Avstår	–	27

Punkterna 2-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 4 Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 23 i anledning av motion beträffande skatten på bingospel.

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
25 april 1974

*Vissa läromedels-
frågor*

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 15 med anledning av propositionen 1974:13 angående vissa läromedelsfrågor jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen 1974:1 bilaga 10 beräknat medel för Statens institut för läromedelsinformation (punkten D 3) och för Stöd till produktion av läromedel (punkten D 4) hade Kungl. Maj:t i propositionen 1974:13 (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som i propositionen 1974:13 förordats angående läromedelsregistrering,

2. godkänna vad som i propositionen 1974:13 förordats angående fria läromedel,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid statens institut för läromedelsinformation inrätta en extra ordinarie tjänst för chefen för kansliet,

4. till Statens institut för läromedelsinformation för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 322 000 kronor,

5. till Stöd för produktion av läromedel för budgetåret 1974/75 anvisa ett reservationsanslag av 1 850 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t lagt fram förslag om fördelningen m.m. av det anslagsbelopp om 477 000 kronor som i propositionen 1974:1 bilaga 10 under förslagsanslaget Skolöverstyrelsen (punkten D 1) föreslagits för läroboksnämndens verksamhet.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1974:306 av fru Wiklund (c),

1974:1057 av fröken Rogestam (c) och fröken Andersson (c) i vad avsåg hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att produktionsstöd fick utgå för framställning av läromedel för vuxenstudierande (yrkandet 1),

1974:1379 av herr Jonsson i Alingsås (fp) och fröken Eliasson (c) vari hemställdes

1. att riksdagen gav Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts om anlitanade av tillfredsställande fack- och ämnesmässig expertis vid bedömningen av frågor om produktionsstöd till läromedel,

2. att riksdagen gav Kungl. Maj:t till känna att fördelningen av produktionsstödet till läromedel skulle ske på kvalitativa grunder och med särskild hänsyn tagen till behoven inom specialundervisningen i enlighet med vad som i motionen anförts,

dels de i anledning av propositionen 1974:13 väckta motionerna

1974:1609 av herrar Henmark (fp) och Westberg i Ljusdal (fp) vari

Torsdagen den
25 april 1974

*Vissa läromedels-
frågor*

hemställts att riksdagen beslutade

1. att ge Kungl. Maj:t till känna sin mening att läromedelsnämnden borde få en sådan sammansättning att i motionen påtalade förhållanden kunde beaktas,

2. att besvärsmått över läromedelsnämndens beslut skulle finnas,

3. att hemställa hos Kungl. Maj:t om förslag till åtgärder för granskning före sändning av massmedieprogram avsedda att användas i skolan,

1974:1610 av fröken Hörlén (fp) och herr Jonsson i Alingsås (fp) vari hemställts att riksdagen skulle

1. avslå propositionen 1974:13 i vad avsåg inrättande av statens institut för läromedelsinformation,

2. besluta om en försöksverksamhet med central läromedelsregistrering under tre år omfattande tre ämnen,

3. uttala att besvär över beslut av läromedelsnämnden resp. ett eventuellt statens institut för läromedelsinformation skulle kunna anföras hos Kungl. Maj:t,

1974:1611 av herr Nordstrandh m.fl. (m) vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalade

1. att i styrelsen för läromedelsnämnden borde ingå en lärarrepresentant,

2. att beslut av såväl institutet för läromedelsinformation som läromedelsnämnden skulle kunna överklagas,

3. att huvuddragen av de nya bestämmelserna om och formerna för tillhandahållande av fria läromedel för eleverna i grundskolan skulle underställas riksdagen,

4. att kostnaderna för institutets verksamhet starkt begränsades och registreringsavgifterna sattes låga,

1974:1612 av fru Normark (s) och herr Brännström (s),

1974:1613 av fröken Rogestam m.fl. (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde

1. att i styrelsen för institutet för läromedelsinformation även skulle ingå representanter för elever, lärare och föräldrar,

2. att skolöverstyrelsen fick i uppdrag att utreda de närmare formerna för folkrörelsernas inflytande över objektivitetsgranskning av läromedlen,

3. att Sveriges Radios undervisningsmateriel granskades från objektivitets- och saklighetssynpunkt på så långt möjligt likartat sätt som andra läromedel,

1974:1614 av herr Westberg i Ljusdal (fp) vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att med centrala läromedel skulle avses sådana läromedel som med hänsynstagande till läroplanernas övergripande mål för skolans verksamhet gav eleverna ett sakligt och allsidigt underlag för studiet av ämnen, ämnesgrupper eller kursmoment i enlighet med gällande läroplan, försåg

eleverna med instrument som hjälpte dem att planera och organisera sina studier, öva färdigheter, inhämta fakta och sätta in dem i ett meningsfullt sammanhang,

2. att de fristående filmer och videogram som behandlade ämnen, ämnesgrupper eller kursmoment i enlighet med gällande läroplan skulle registreras som centrala läromedel,

3. att läromedelsnämndens granskning skulle omfatta även Sveriges Radios läromedel,

4. att statens institut för läromedelsinformation lokaliserades till Gävle.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1610 yrkandena 1 och 2,

2. att riksdagen godkände att registerorganet benämndes statens institut för läromedelsinformation,

3. att riksdagen beträffande styrelsen för statens institut för läromedelsinformation skulle avslå motionen 1974:1613 yrkandet 1,

4. att riksdagen beträffande lokalisering av statens institut för läromedelsinformation skulle bifalla propositionen 1974:13 och avslå motionerna 1974:306, 1974:1612 och 1974:1614 yrkandet 4,

5. att riksdagen godkände den föreslagna normalupplagan av informationskataloger att delas till kommunerna utan kostnad,

6. att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att vid statens institut för läromedelsinformation inrätta en extra ordinarie tjänst för chefen för kansliet,

7. att riksdagen med bifall till propositionen 1974:13 och med avslag på motionen 1974:1611 yrkandet 4 till Statens institut för läromedelsinformation för budgetåret 1974/75 anvisade ett förslagsanslag av 322 000 kronor,

8. att riksdagen beträffande läromedelsnämndens sammansättning skulle avslå motionerna 1974:1609 yrkandet 1 och 1974:1611 yrkandet 1,

9. att riksdagen beträffande uttalande om folkrörelsernas inflytande på läromedelsgranskningen skulle avslå motionen 1974:1613 yrkandet 2,

10. att riksdagen beträffande objektivitetsgranskning av Sveriges Radios eterburna skolprogramverksamhet skulle avslå motionen 1974:1609 yrkandet 3,

11. att riksdagen beträffande Sveriges Radios icke eterburna läromedel med anledning av motionerna 1974:1613 yrkandet 3 och 1974:1614 yrkandet 3 beslutade att sådana läromedel skulle objektivitetsgranskas efter samma regler som övriga läromedel,

12. att riksdagen beträffande besvärsmät över beslut av styrelsen för statens institut för läromedelsinformation respektive läromedelsnämnden inom skolöverstyrelsen med anledning av propositionen 1974:13 samt motionerna 1974:1609 yrkandet 2, 1974:1610 yrkandet 3 och 1974:1611 yrkandet 2 hemställde att Kungl. Maj:t skyndsamt lät utreda denna fråga och därefter återkom med förslag till riksdagen,

13. att riksdagen beträffande definitionen av begreppet centralt läromedel skulle bifalla propositionen 1974:13 och avslå motionen

Torsdagen den
25 april 1974

*Vissa läromedels-
frågor*

1974:1614 yrkandet 1,

14. att riksdagen beträffande registrering av s.k. fristående filmer och videogram skulle avslå motionen 1974:1614 yrkandet 2,

15. att riksdagen i övrigt godkände vad som i propositionen 1974:13 förordats i fråga om registrering av läromedel,

16. att riksdagen med bifall till propositionen 1974:13 samt med anledning av motionerna 1974:1057 yrkandet 1 och 1974:1379 yrkandet 2 till Stöd för produktion av läromedel för budgetåret 1974/75 anvisade ett reservationsanslag av 1 850 000 kronor,

17. att riksdagen beträffande viss expertis vid bedömningen av läromedel skulle avslå motionen 1974:1379 yrkandet 1,

18. att riksdagen beträffande tillhandahållande av fria läromedel för elever i grundskolan skulle bifalla propositionen 1974:13 och avslå motionen 1974:1611 yrkandet 3.

Reservation hade avgivits beträffande läromedelsregistrering av herr Wikström (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av propositionen 1974:13 och motionen 1974:1610 yrkandena 1 och 2 beslutade om försöksverksamhet i enlighet med vad reservanten förordat.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande läromedelsregistrering och läromedelsinformation av fru Sundberg (m) och herr Nyhage (m) samt

2. beträffande läromedelsgranskning av fru Lantz (vpk).

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! I maj 1973 hade vi i riksdagen en ganska lång principdebatt om läromedelssituationen och statens engagemang på läromedelsmarknaden. För folkpartiets del framförde jag där en rad synpunkter av ganska kritisk natur i förhållande till den proposition som då var aktuell. Jag framförde att några nya vägar för att pressa läromedelskostnaderna knappast hade anvisats och noterade att läromedelsförlagen i propositionen föreslogs bli belastade med en rad avgifter och kostnader, som snarast skulle komma att fördyra utvecklingen och produktionen av läromedel. Vidare anförde jag att en fri och effektiv konkurrens mellan olika typer av läromedelsförlag, kombinerad med en aktiv prisövervakning och bestämda krav från avnämarna i fråga om läromedlens tekniska utformning och kvalitet var den bästa prispresen.

Vi hade från folkpartiets sida en speciell kritik att rikta mot förslaget att inrätta ett läromedelsregister. Nu har regeringen i en ny proposition lagt fram förslag om hur denna centrala läromedelsregistrering skall utformas. Vår tveksamhet kvarstår och förstärks av de synpunkter som har framförts i en skrivelse till regeringen från två av ledamöterna i den organisationskommitté som tillsattes för att genomföra en rad förslag som riksdagen fattade beslut om i maj i fjol.

I denna skrivelse heter det bl. a. att de kostnader för registreringen – under första verksamhetsåret beräknade till drygt 1 miljon kronor – som skall tas ut av förlagen i form av avgifter kommer att belasta

konsumenterna, eftersom förlagens marginaler inte kan bära de extra kostnaderna. I skrivelsen anges de kostnadsfördyringar man väntar för en lärobok till 5--25 öre per exemplar och för ett bildband till 5--10 kronor per exemplar.

Detta förstärker alltså vår tveksamhet, och vi har därför i en reservation, som är fogad till utbildningsutskottets betänkande, sagt att vi kan acceptera en försöksverksamhet under tre år omfattande tre ämnen för att ge ett bättre underlag för ett slutgiltigt ställningstagande. Denna försöksverksamhet bör handhas av den organisationskommitté som har tillsatts.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vår reservation.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Som herr Wikström sade kan man betrakta utbildningsutskottets betänkande som en direkt fortsättning på förra årets betänkande nr 28. Här föreslås nu att riksdagen godkänner uppläggningsplanen av statens institut för läromedelsinformation och läromedelsnämnden.

Utskottet gör emellertid två avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag. Även om utskottets ordförande tidigare funnit det mindre angeläget att enhälliga betänkanden kommenteras i kammarens protokoll vill jag här understryka de förhoppningar som utskottets borgerliga ledamöter knyter till förslaget att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t i uppdrag att skyndsamt utreda frågan om besvärsmätt över beslut som fattats av styrelsen för institutet för läromedelsinformation respektive läromedelsnämnden.

Att Sveriges Radios läromedel i framtiden skall granskas efter samma grunder som övriga läromedel finner vi också vara ett framsteg.

Med anledning av ett särskilt yttrande av herr Nyhage och mig själv skulle jag vilja anföra några synpunkter på kostnader som drabbar läromedelsproduktionen på grund av de föreslagna åtgärderna.

Antalet läromedel i form av läroböcker och tryckt material samt bild- och ljudband uppgår enligt propositionen till ca 20 000 titlar. En skolstyrelse, som ju ytterst är ansvarig för val av läromedel, har bara när det gäller material för svenska i grundskolan att välja mellan nära 1 500 titlar. Givetvis medför detta att sådana val blir utomordentligt svåra. Dessutom måste kommunerna lägga kostnadsaspekter på läromedlen. Inte minst de stigande papperspriserna kommer att allvarligt påverka prissättningen, och det ligger i både producenters och konsumenters intresse att kostnaderna för läromedelsproduktionen begränsas i så hög grad som möjligt. Från moderata samlingspartiets sida har också i motion föreslagits att kostnaderna för läromedelsregistreringen bör hållas låga.

Det föreslagna registreringsförfarandet beräknas öka läromedelsproducenternas utgifter med i runt tal 1 miljon kronor. Något belägg för att kostnaderna kommer att hålla sig inom denna ram ges inte i propositionen, delvis beroende på systemets utformning och naturligtvis också på att man inte från början kan avgöra hur många läromedel som kommer att registreras och på vilka kostnaderna skall slås ut.

Statsrådet anför i propositionen: "Jag avser att senare återkomma till Kungl. Maj:t med förslag om granskningsavgiftens storlek." Jag förutsät-

Torsdagen den
25 april 1974

*Vissa läromedels-
frågor*

ter då att det här rör sig om det vi annars kallar registreringsavgift för i första hand de centrala läromedlen.

Herr Nyhage och jag har med vårt särskilda yttrande velat betona vikten av att avgiften hålls låg. Det nya registreringsförfarandet innebär nämligen inte att läromedelsproducenterna blir av med sina övriga marknadsföringskostnader. Förlagen kommer att tvingas fortsätta informationen om sina produkter, eftersom registret med tanke på dess omfattning aldrig kan komma att ge den fullständiga presentation av ett läromedel som ofta är nödvändig vid slutliga ställningstaganden i en valsituation.

En annan självklar synpunkt är att en hög avgift skulle kunna verka alltför restriktivt på producerandet och framtagandet av nya läromedel. Om statsmakterna med avgifter skulle styra eller omöjliggöra nyproducerande skulle detta kunna få allvarliga konsekvenser. Det är kanske här på sin plats att erinra om det av Socialdemokratiska ungdomsförbundet nyligen framställda kravet på socialisering av hela läromedelsproduktionen.

Vi förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t vid fastställandet av den här berörda avgiften kommer att beakta betydelsen av att den hålls på en rimlig nivå, och jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 15.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Statsmakterna beslöt 1973 dels att ett särskilt organ för läromedelsregistrering, läromedelsinformation och administration av stöd för produktion av läromedel skulle inrättas den 1 juli 1974, dels att en läromedelsnämnd med uppgift att granska läromedlens objektivitet skulle inrättas vid samma tidpunkt. Läromedelsnämnden skall även ha att bevaka att läromedlens innehåll inte strider mot mål i läroplanerna.

Vänsterpartiet kommunisterna har inget att invända mot dessa beslut. Tvärtom är det bl. a. positivt att ett av statsmakterna stadfäst institut kommer att granska objektiviteten i läromedlen.

Det som riksdagen i dag har att ta ställning till är namnet på det nya centrala organet för läromedelsregistrering, organets lokalisering, definition av begreppet centralt läromedel, storleken på normalupplagan av den läromedelsinformation som staten gratis bör ställa till förfogande samt frågan om rätten till besvär.

Vänsterpartiet kommunisterna delar utskottets ställningstagande i dessa frågor men vill ändå peka på några aspekter.

Vad gäller rätten till besvär har utskottet funnit denna fråga så komplicerad att ta ställning till i nuläget att utskottet vill skjuta frågan tillbaka till Kungl. Maj:t för ytterligare utredning. Departementet har förutsatt att rätt att anföra besvär inte skall föreligga vare sig vid objektivitetsgranskningen eller vid registreringen.

En allmän rättsmedvetenhet talar för ett besvärinstitut. Men det förhållandet att det i nämnden bedöms komma att finnas så kvalificerad sakkunskap att den bedömning som nämnden gör måtte kunna anses vara riktig talar mot ett sådant besvärinstitut.

Vid en närmare penetrering och i praktiska resonemang har utskottet

stannat för att låta utreda frågan om besvärsmått, i första hand när det gäller läromedels objektivitet.

Om resultatet av denna utredning blir att ett besvärsmått skall inrättas, så måste det förutsättas att samtliga berörda parter och konsumenter av läromedel får rätt till besvär och överklagande. Med "berörda parter och konsumenter" menar jag då såväl elever som lärare, föräldrar och producenter, kanske också skolförvaltningar.

Vad gäller representationen i läromedelsnämnden skall riksdagen i och för sig inte i dag direkt fatta beslut i den frågan, men den syns ändå vänsterpartiet kommunisterna så viktig att vissa ställningstaganden måste deklarerats på detta tidiga stadium. Frågan om representation i läromedelsnämnden har också ingående berörts i propositionen 13. Nämndens ledamöter skall utses av Kungl Maj:t. I propositionen 13 anmäls att ledamöterna kommer att företräda de allmänna samhällsintressena i stort sett enligt de grunder som skolöverstyrelsen och SSK-utredningen har föreslagit.

Enligt skolöverstyrelsen och SSK bör chefen för SÖ bli nämndens ordförande, och av övriga åtta ledamöter skall fyra vara riksdagsmän, två kommunala förtroendemän och två besitta särskild sakkunskap i frågor som rör nämndens verksamhetsområde. Utskottet har också tillstyrkt att nämndens ledamöter utses i stort sett efter de grunder som SÖ och SSK har föreslagit. Vi har inget direkt att invända mot vare sig skolöverstyrelsens eller SSK:s förslag eller mot utskottets ställningstagande i denna fråga och har av den anledningen inte heller någon reservation eller något speciellt yrkande, men vi vill ändå av principiella skäl anföra, att enligt vänsterpartiet kommunisternas mening bör samtliga i riksdagen representerade politiska partier i någon form vara representerade också i läromedelsnämnden. Jag har i utskottet accepterat att riksdagspartierna får nominera endast fyra nämndledamöter, men jag har ändå förutsatt att olika samhällsåskådningar blir representerade och att en representant för en marxistisk uppfattning blir nominerad.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Utskottet har i förevarande betänkande följt upp ett riksdagsbeslut från i maj förra året, vilket har bearbetats av en organisationskommitté. Under debatten förra året yrkade herr Wikström som representant för folkpartiet avslag på en del av propositionen, nämligen den som rörde frågan om upprättande av ett centralt läromedelregister, och yrkade i stället att en viss försöksverksamhet med registrering skulle förekomma. Herr Wikström följer i år upp den frågan och yrkar följdiriktigt bifall till folkpartiets förslag om en försöksverksamhet i stället för den av Kungl. Maj:t föreslagna centrala obligatoriska registreringen.

Herr talman! Utskottet har inte funnit anledning föreslå att beslutet från förra året skall upphävas. Jag yrkar därför avslag på herr Wikströms reservation och bifall till utskottets hemställan i utbildningsutskottets betänkande nr 15.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 68

Torsdagen den
25 april 1974

Vissa läromedels-
frågor

Torsdagen den
25 april 1974

*De ensamståendes
problem*

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Wikström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2--18

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 6 De ensamståendes problem

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 12 i anledning av motion om de ensamståendes problem.

I detta betänkande behandlades motionen 1974:428 av herr Helén m.fl. (fp) vari yrkats att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde en allsidig översyn av de särskilda problem som mötte de ensamstående samt förslag till åtgärder för att avhjälpa dessa, under beaktande av avslutade och pågående utredningar som berörde problemen.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1974:428.

Reservation hade avgivits av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1974:428 hos Kungl. Maj:t begärde en allsidig översyn av de särskilda problem som mötte de ensamstående samt förslag till åtgärder för att avhjälpa dessa, under beaktande av avslutade och pågående utredningar som berörde problemen.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Familjerna, och i synnerhet då givetvis barnfamiljerna, står i centrum för den politiska debatten. Det gör de av goda skäl. De har många problem, och det finns anledning till åtskilliga samhällsåtgärder för att underlätta för familjerna. Men en konsekvens av detta, som naturligtvis inte är avsedd, är att de ensamstående ofta glöms bort. Det har nackdelar, bl. a. av psykologisk art, och det försvårar arbetet att skapa förståelse för familjepolitiken. Det är givetvis inte önskvärt att någon grupp i samhället känner sig bortglömd av de politiska organen. Men det inrymmer också en mängd sakliga problem där ensamstående är satta i efterhand.

I den motion från folkpartiet som nu behandlas pekar vi på en rad av dessa problem. Det gäller naturligtvis vissa grupper ensamstående — kategorin ensamstående är ju stor och mångskiftande. Folkpartiet har ända sedan 1965 motionerat om att man skall ta upp de ensamståendes situation — jag hänvisar till motionen när det gäller vilka svårigheter det här kan vara fråga om — i en kartläggning och lägga fram förslag till åtgärder. Jag vill gärna medge att vi under årens lopp har kunnat märka en ökande förståelse för dessa frågor, och åtskilliga av de problem som

har tagits upp i våra motioner har på ett eller annat sätt bringats närmare en lösning. Även i år görs det framsteg i detta avseende. Socialutskottet föreslår nämligen att en motion om de underhållsskyldigas situation, som vi kommer att behandla senare och som utskottet ursprungligen tog upp i samband med denna folkpartimotion, skall översändas till familjelagssakkunniga. Jag utgår ifrån att riksdagen kommer att bifalla det förslaget.

Herr Svensson i Kungälv, som här skall föra socialutskottets talan, är medlem av familjelagssakkunniga, och han är liksom jag medveten om att utredningen redan har sysslat med de underhållsskyldigas situation och t. o. m. har bett att med förtur få lägga fram förslag i den frågan. Tyvärr ville inte departementet gå med på det, vilket jag beklagar. Jag tror det hade varit önskvärt, eftersom utredningsarbetet kommer att pågå under ganska lång tid. Men vi får ändå hoppas att frågan kommer att lösas så småningom, att man utöver vad som skedde i höstas kommer att underlätta de underhållsskyldigas många gånger mycket besvärliga situation ekonomiskt, psykologiskt, och när det gäller bostad och andra frågor.

Det jag nu har nämnt visar att det fortfarande är nödvändigt att trycka på, att påminna om och aktualisera de ensamståendes problem. Därför har vi även i år väckt en partimotion. Jag har också i socialutskottet reserverat mig för yrkandet att riksdagen skall bifalla motionen, i vilken det begärs en allsidig översyn av de särskilda problem som möter de ensamstående och vidare förslag till åtgärder för att avhjälpa dem. Naturligtvis har vi inget att invända mot att frågor som rör de ensamstående behandlas i andra sammanhang, i olika utredningar osv., men vi tror att en övergripande kartläggning vore lämplig.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Vi har haft diskussioner i den här riksdagen som har behandlat problemet från den motsatta utgångspunkten, nämligen att familjerna befinner sig i en så dålig situation att folk förblir ensamstående. Det är alltså bättre att vara ensamstående än att vara gift. Nu talar herr Romanus för en motion som förekommit under nio år. Får vi uppleva nästa år kommer väl också då att väckas en motion om de ensamståendes problem, om folkpartiet är kvar i riksdagen.

Det finns åtskilliga områden där man har anledning uppmärksamma de ensamstående, och det görs också. I de utredningar där man angriper en speciell sida av samhällslivet tar man in de ensamstående precis som man tar in alla andra kategorier av människor. Herr Romanus nämnde t. ex. de underhållsskyldiga. Jag tror inte att det skulle vara bättre att frågan om de underhållsskyldiga bakades in i en stor utredning beträffande alla problem som de ensamstående har. Även om familjelagssakkunniga tar lång tid på sig och inte tycks lägga fram ett förslag i den här frågan tror jag ändå att man löser problemen fortare genom att angripa dem inom den utredningen än i en stor och mycket omfattande utredning.

Jag sade förra året, och jag vill gärna upprepa något liknande, att det är en märklig idé att man skall ta upp en viss kategori människor, ett visst civilstånd — om jag får uttrycka det så — och göra en stor utredning av

allt som hör därtill. Det kan inte vara den riktiga vägen. I motionen står det att det är en stor och mångskiftande problematik som man här möter. Jag kan gärna hålla med om det, men jag vill säga: Ta upp de frågorna var för sig i det sammanhang där ett speciellt område angräps, och ta då fram de ensamståendes problem och syssla med dem där.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till socialutskottets hemställan i betänkandet nr 12.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Om herr Svensson i Kungälv tror att motionen gäller att dela upp människor efter civilstånd har han nog inte riktigt fattat vad motionen handlar om trots att den återkommit i flera år. Det är nämligen inte fråga om civilståndet utan om livssituationen, och det är inte riktigt samma sak.

Den hänvisning han gjorde till de debatter vi har fört här tidigare -- om den påstådda diskrimineringen av äktenskapet som herr Burenstam Linder och andra har tagit upp -- tyder också på att han i viss mån har missförstått situationen. De debatterna gällde inte frågan om det var bättre att vara ensamstående än att tillhöra en större familjeenhet, utan om en familjeenhet favoriseras när kontrahenterna gifter sig, eller om den favoriseras när de lever tillsammans utan att vara gifta. De har inte ett dugg att göra med de ensamstående. Om det inte bara var avsikten att här bidra med en vits, som låg bakom herr Svenssons hänvisning till den debatten, måste det vara ett missförstånd.

Herr Svensson bekräftade att familjelagssakkunniga inte fick lägga fram frågan om de underhållsskyldiga med förtur -- något som vi väl båda beklagar. Den omständigheten stryker under betydelsen av folkpartiets yrkande. Familjelagssakkunniga har förvisso många andra frågor att syssla med, och det kommer att dröja innan vi kan lösa frågorna för de underhållsskyldiga. En sådan utredning som den vi tänker oss skulle naturligtvis ha full möjlighet att lägga fram förslag i etapper och kanske just ta upp de underhållsskyldigas situation som en första åtgärd.

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv uppmanar oss att i olika sammanhang bevaka frågan om de ensamståendes problem, när olika sakområden kommer upp till behandling. Det får vi naturligtvis göra, om vårt förslag avslås i dag. -- Jag kan kanske säga till herr Svensson, att om vi två får vara kvar i riksdagen nästa år, skulle vi kunna hjälpas åt med den saken.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Reservanten herr Romanus ifrågasätter min fattningsförmåga, och jag måste erkänna att jag verkligen har svårt för att fatta hur man skall kunna göra en stor övergripande utredning om de ensamståendes problem.

Om man skulle tillsätta en sådan utredning skulle den ju korsa alla andra utredningar som har att ta upp ett speciellt område där alla kategorier kommer in, inklusive de ensamstående.

Herr ROMANUS (fp):

Nr 68

Herr talman! Jag kanske skall något modifiera mitt senaste inlägg: Jag vill inte uttala mig bestämt i frågan, huruvida det är förmågan eller viljan att fatta som fattas.

Torsdagen den
25 april 1974

*De ensamståendes
problem*

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

§ 7 Föredrogs

Socialutskottets betänkanden

Nr 14 i anledning av motioner om bidragsförskott

Nr 16 i anledning av motion om de underhållsskyldigas situation

Nr 17 i anledning av motion om befogenhet för barnvårdsnämnd att av föräldrar uttaga kostnad för deras barns vistelse i fosterhem

Inrikesutskottets betänkande

Nr 10 i anledning av propositionen 1974:80 angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1974/75

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 8 Kammaren åtskildes kl. 21.53.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert